

Henry W. Wells'in İmge Kuramı Bağlamında Nûrî el-Cerrâh'ın Poetikası

The Poetics of Nouri al-Jarrah in the Context of Henry W. Wells's Image Theory

Encümen BAYRAM*

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye.

E-mail: encumenbayram@akdeniz.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0001-6891-3680>

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

Encümen BAYRAM,
Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye.

Submission/Başvuru:

26 Mart/March 2025

Acceptance/Kabul:

28 Nisan/April 2025

Citation/Atf:

BAYRAM, Encümen. "Henry W. Wells'in İmge Kuramı Bağlamında Nûrî el-Cerrâh'ın Poetikası." *Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)* 8, no. 1 (2025): 3-29.

Öz

Bu çalışmanın amacı, Nûrî el-Cerrâh'ın poetikasında göç teması üzerinden şekillenen *Kâribun ilâ Lisbûs* adlı eserde kullanılan imgelerin yerini netleştirmek ve Henry W. Wells'in şiir imgesi metodunu Arap şiiri özelinde uygulamaktır. Araştırmada, *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature* adlı eserde ortaya konan Expansive Image (Yaygın İmge), Sunken Image (Batık İmge), Radical Image (Radikal İmge) ve Intensive Image (Yoğun İmge) kategorileri temel alınarak el-Cerrâh'ın şiirleri incelenmiştir. Araştırmada, Wells'in kuramı ışığında metin tahlil yöntemi kullanılarak Nûrî el-Cerrâh'ın şiirlerinde imge kullanımının yapısal ve anlamsal boyutları analiz edilmiştir. Henry W. Wells'in metodolojisi temel alınarak şairin en çok başvurduğu imge türleri tespit edilmiş ve bu imgelerin şiirin anlam evrenindeki rolü irdelenmiştir. Çalışmada ayrıca, Dan Sperber ve Deirdre Wilson'ın Bağıntı Kuramı ile Michael Riffaterre'in Semiyotik Şiir Eleştirisi Kuramı gibi teorik yaklaşımlara da kısaca değinilmiştir. Sonuç olarak, Nûrî el-Cerrâh'ın şiirlerinde göç ve sürgün temalarının bir kırılma noktası oluşturduğu, savaş ve kimlik kaybının bireysel ve kolektif hafıza ile nasıl ilişkilendirildiği belirlenmiştir. el-Cerrâh'ın şiirlerinde, modern Arap şiirinin estetik ve düşünsel dönüşümünü yansıtan çok katmanlı bir imgelem dünyasının kurulduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, modern Arap şiirinin imge yapısına dair yapılan çalışmalara katkı sağlamakta ve Henry W. Wells'in şiir imgesi kuramının Arap şiirine uygulanabilirliğini göstermektedir. Ayrıca, çalışmanın metodolojik özgünlüğü, hem el-Cerrâh'ın şiirlerine farklı bir bakış açısı sunması hem de Arap şiirini yeni bir analiz yöntemiyle ele alması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılar için yeni bir perspektif sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap dili ve edebiyatı, şiir, Henry W. Wells, imge, göç, Nûrî el-Cerrâh.

Abstract

The aim of this study is to clarify the role of imagery in Nouri al-Jarrah's poetic framework, particularly in *A Boat to Lesbos*, a work marked by the theme of migration, and to apply Henry W. Wells' poetic imagery methodology in the context of Arabic poetry. The study is based on the categories introduced in *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*, namely Expansive Image, Sunken Image, Radical Image and Intensive Image which serve as the basis for the analysis of al-Jarrah's poetry. Through textual analysis, this study examines the structural and semantic dimensions of imagery in al-Jarrah's poetry within the framework of Wells' theory. Using Wells' methodology, the study identifies the predominant types of imagery used by the poet and explores their role in shaping the poetic universe. The findings reveal that themes of migration and exile represent a critical turning point in al-Jarrah's poetry, highlighting how war and loss of identity are linked to both individual and collective memory. Al-Jarrah's poetry creates a multi-layered imaginary world that reflects the aesthetic and intellectual transformation of modern Arabic poetry. These findings contribute to studies of the imagery structure of modern Arabic poetry and demonstrate the applicability of Henry W. Wells's theory of poetic imagery within this literary tradition. Moreover, the methodological originality of the study lies in offering a new perspective on al-Jarrah's poetry and introducing a new analytical approach to Arabic poetry. In this regard, the research is expected to provide a new perspective for future scholars interested in the field.

Keywords: Arabic language and literature, poetry, Henry W. Wells, imagery, migration, Nouri al-Jarrah.

Extended Abstract

This study examines the role of imagery in the poetry of Nouri al-Jarrah, with a particular focus on his work *A Boat to Lesbos*, a collection deeply shaped by themes of migration, exile, and displacement. Through the application of Henry W. Wells's poetic imagery methodology, the research seeks to analyze how al-Jarrah employs imagery to construct a poetic universe that reflects both personal and collective experiences of war, loss, and memory. By engaging with Wells's theoretical framework, originally developed for Elizabethan literature, the study also evaluates its applicability to modern Arabic poetry, contributing to comparative literary analysis and expanding the scope of poetic imagery studies within Arabic literary traditions.

The research is structured around Henry W. Wells's categorization of poetic imagery, as outlined in *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*. Wells identifies four primary types of imagery: Expansive Image which extends meaning through broad associative connections; Sunken Image which evokes subconscious or archetypal meanings; Radical Image which disrupts conventional perception through striking and unconventional metaphors; and Intensive Image which condenses meaning into a concentrated emotional or intellectual experience. These categories provide a systematic framework for analyzing the structural and semantic functions of imagery in al-Jarrah's poetry, enabling a deeper understanding

of how linguistic, symbolic, and rhetorical elements interact to shape his poetic expression.

In addition to Wells's imagery theory, the study incorporates theoretical perspectives from cognitive and semiotic literary criticism, particularly Dan Sperber and Deirdre Wilson's Relevance Theory and Michael Riffaterre's Semiotic Approach to Poetry. Relevance Theory provides insights into how readers infer meaning through linguistic and contextual cues, shedding light on the interpretive processes involved in engaging with al-Jarrah's imagery. Riffaterre's semiotic analysis, on the other hand, helps to unravel the deeper layers of meaning embedded within poetic language, emphasizing how signs, symbols, and intertextual references function within al-Jarrah's poetry. The integration of these approaches enables a multifaceted analysis that considers both the formal properties of poetic imagery and its impact on reader perception and interpretation.

The findings reveal that migration and exile form a central thematic axis in al-Jarrah's poetry, serving as a lens through which he explores the fragmentation of identity, the loss of homeland, and the persistence of memory. The construction of a multi-layered imaginary landscape in which historical trauma and personal experience converge, is achieved using imagery. This landscape reflects the socio-political realities of the Arab world while engaging with broader existential concerns. Through his innovative use of imagery, al-Jarrah captures the emotional and psychological dimensions of exile and situates his poetry within the evolving trajectory of modern Arabic literature, bridging classical Arabic literary traditions with contemporary aesthetic sensibilities.

The study demonstrates the methodological flexibility of Wells's framework through its application to Arabic poetry, thus highlighting the potential for cross-cultural literary analysis. In addition, it indicates that Wells's categorization of imagery provides valuable insights into the structural and thematic complexities of Arabic poetry, thereby challenging the notion that Western literary theories are incompatible with non-Western poetic traditions. Furthermore, the study emphasizes the interdisciplinary potential of integrating poetic analysis with cognitive and semiotic theories, thereby offering a more comprehensive understanding of how imagery functions within a cross-cultural literary context. This research contributes to the field of modern Arabic literary studies in several keyways. Firstly, it serves to broaden the scope of imagery analysis in Arabic poetry, providing a novel lens through which to explore the role of metaphor, symbolism, and figurative language in contemporary Arabic literature. Secondly, the integration of Western literary theories with the study of Arabic poetry introduces an interdisciplinary framework that can be utilized in future scholarship. Thirdly, it offers a comparative literary

perspective, demonstrating how Arabic poetry can be examined through methodologies initially developed for Western literary traditions, thereby fostering a more inclusive and globally oriented approach to literary studies.

The originality of this study lies in its methodological innovation, as it applies a Western poetic imagery framework to Arabic literature while simultaneously engaging with cognitive and semiotic theories to enhance the depth of analysis. Consequently, it offers novel insights into the poetics of Nouri al-Jarrah and introduces a hitherto unapplied analytical approach to the study of Arabic poetry in general. The research establishes a foundation for further comparative literary studies by offering a new paradigm for the exploration of poetic imagery in Arabic literature. The study's overarching ambition is to establish a foundation for future research in this domain, promoting further interdisciplinary and cross-cultural engagement with Arabic poetic traditions.

Henry W. Wells'in İmge Kuramı Bağlamında Nûrî el-Cerrâh'ın Poetikası

GİRİŞ

Edebî metinlerin incelenmesi sürecinde en önemli unsurlardan biri, belki de en belirleyicisi, bu yapıtların dilidir. Yazınsal metinlerde dil, yalnızca bir anlatım aracı olmanın ötesine geçerek eserin estetik ve anlam evrenini şekillendiren temel bir unsur hâline gelir. Günlük dilden ayrıışan bu özel yapı, şiir söz konusu olduğunda daha da belirginleşir ve eleştirel okumalarda derinlemesine bir çözümlemeyi zorunlu kılar.¹ Şiirin kendine özgü bir atmosferi ve dili olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Öyle ki bazı şiirlerin anlamlandırılabilmesi için şairin iç dünyasını kavramak gerekirken bazıları belirli kuramsal yaklaşımlar aracılığıyla çözümlenebilir. Her şiirin kendine has bir anlatım evreni ve anlam katmanları olduğu göz önüne alındığında, şiirin doğası gereği imgelerle örülü bir yapı sunduğu görülür.

İmge, şiirin temel yapı taşlarından biri olup² onun çok katmanlı anlam dünyasını oluşturan en önemli unsurlardan biridir.³ İmge; dil yoluyla zihinde canlanan gerçeği yeniden şekillendirme sürecinde duyuların sağladığı verilerden ve doğadaki renk, şekil, ses ve koku gibi unsurlardan yararlanır.⁴ Bunun yanı sıra imge, bireyin sınırlı ve geçici olana karşı; sonsuz ve aşkın olana yönelme çabasının bir ifadesi olarak ortaya çıkar.⁵ Sadece fiziksel dünyayı yansıtmakla kalmayan imge, aynı zamanda sezgisel ve çağrışımsal anlamları barındırarak bilinç ve bilinçaltının sınırlarını zorlar. Bu yönüyle, anlamı sabit olmayan ve farklı yorumlara açık bir yapı sergiler. Böylece yalnızca görünenin ötesine geçerek soyut, simgesel ve metafiziksel boyutlara ulaşma imkânı sunar.

Şiir, az sözle çok şey anlatmayı hedefleyen bir tür olduğu için imge; şiirsel anlatımın merkezinde yer alır. İmge olmaksızın şiirin tekâmülünden söz etmek güçtür. Bu durum şiiri diğer edebî türlerden ayıran en belirgin özellik olarak onun anlamın sınırlarını zorlayan, çok katmanlı, semboller ve çağrışımlarla örülü yapısını oluşturur. İmge de dilin sembolik dünyası ve anlam evreni, şiirin estetik değerini belirleyen temel unsurlar olarak metnin sanatsal boyutunu ve düşünsel derinliğini

¹ Emin Özdemir, *Eleştirel Okuma* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2018), 204.

² Jean Paul Sartre, *İmgelem*, 2. bs. (İstanbul: İthaki Yayınları, 2009), 10.

³ Gamze Somuncuoğlu Özot, "İmge Ormanından Matrise Sözcükten Anlama Şiir Dilinin Aurası," *Erciyes Akademi* 35, no. 1 (2021): 236.

⁴ Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001), 207-8.

⁵ Gülsemin Hazer, "Munis Faik Ozansoy'un Şiirinde Sembol ve İmge," *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8, no. 9 (2013): 1704.

ortaya koyar. Sembolik dil, gündelik dilin sınırlarını aşarak somut gerçekliği soyut düzleme taşır; çok anlamlılık ve çağrışım zenginliği sunarak okurun metinle nitelikli bir etkileşime girmesini sağlar.⁶ İmgeler aracılığıyla şiir, duysal ve görsel bir düşünme biçimi inşa ederken soyut kavramları somutlaştırarak anlam dünyasını genişletir. Anlam evreni ise şiirin farklı okuma düzeylerinde açığa çıkan çok katmanlı yapısını ifade eder. Yüzeysel anlam, ilk okumada kavranabilen literal düzeyi temsil ederken; semboller, metaforlar ve imgesel unsurların çözümlenmesiyle ulaşılan derin anlam, şiirin gerçek anlam boyutunu oluşturur.⁷ Ayrıca metinlerarası⁸ ilişkiler ve kolektif bilinçdışına uzanan arketipsel ögeler⁹ ve sezdirimler¹⁰ şiirin evrensel düzlemde anlam kazanmasını sağlar.¹¹

Genel olarak modern şiir, geleneksel sembol sistemlerini yeniden yorumlayan ve bireysel mitolojiler oluşturan bir yapıya sahiptir. Şairin kendi sesini bulması ve özgün bir şiir evreni oluşturması, sembolik dilin ve imgesel anlatımın ustalıklı kullanılmasıyla mümkündür. Bu açıdan şiirin sanatsal bir yapı olarak değerlendirilmesi, onun basit bir söylemden çok daha fazlası olduğunu gözler önüne serer. Şiirin dönüşümü ve gelişimi dil, imge ve anlam evreninin sürekli yenilenmesiyle mümkün olmakta; böylece şiir, çağın estetik ve düşünsel dinamiklerine yanıt veren, yaşayan bir sanat formu hâline gelmektedir.¹²

Modern Arap şiirinin 20. yüzyılda geleneksel şiir kalıplarını kırarak serbest vezin, düzyazı şiir (şi'ru'n-nas)¹³ ile yeni bir estetik anlayış geliştirdiği dikkat çeker. Badr Şâkir es-Seyyâb (ö. 1964), Adonis (d. 1930), Mahmûd Dervîş (ö. 2008) ve Nazik el-Melâike (ö. 2007) gibi şairlerin, klasik Arap şiirinin didaktik ve açık anlam taşıyan yapısına karşı bir duruşla sembolik dil ve imgesel anlatımı ön plana aldıkları görülür. Bu şiir, doğa, mitoloji, kent imgeleri ve bireysel varoluş temalarıyla Batı modernizmiyle etkileşim hâlinde gelişirken, aynı zamanda İslâmî ve Arap kültürel

⁶ Rasim Özendiren, *Yazı, İmge ve Gerçeklik: Denemeler*, 4. bs. (İstanbul: İz Yayıncılık, 2014), 25.

⁷ Mehmet Şahin, "Mehmet Akif'te Firavun İmgesi: 'Firavun ile Yüz Yüze' Şiiri Analizi," *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 9, no. 1 (2025): 484.

⁸ Encümen Bayram ve Yasin Pişgin, "Muhammed Abdulhalim Abdullah'ın Romanlarında Âyet ve Hadis Bağlamında Metinlerarasılık," *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, no. 15 (2022): 337.

⁹ Kolektif bilinçdışından gelen ve kültürler arasında ortak anlamlar taşıyan evrensel semboller, imgeler ve motifler anlamındadır. Bkz: Hicran Gümüş, "Arketipsel Eleştirinin Temel Kaynakları," *GAB Akademi* 1, no. 1 (2021): 136.

¹⁰ Metinde doğrudan ifade edilmeyen ancak imâ, çağrışım ve dolaylı anlatımlarla hissettirilen anlam veya duygulardır. Sezdirim, okuyucunun metni yorumlamasını, metinlerarası bağlantılar kurmasını ve derin anlamları kendi algısına göre keşfetmesini sağlar. Bkz: Sezergül Yıkımsı, "Türkçede Sezdirim: Duvar Yazıları Örneği," *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı (2023), 374.

¹¹ Özot, "İmge Ormanından Matrise Sözcükten Anlama Şiir Dilinin Aurası," 239.

¹² Asuman Susam ve Duygu Kankaytsın, *İncelikler Tarihi: Gülten Akın Şiiri* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2022), 11.

¹³ Ebu'l-Yezîd eş-Şarkavî, *Tahavvulâtü 'ş-şi'riyyeti'l-'Arabiyye/Kasîdetu'n-nasr* (Mısır: Vekâletu's-shâfeti'l-'Arabiyye, 2023), 23-25.

mirasını da yeniden yorumlar. Modern Arap şiiri, bireyin iç dünyasını ve toplumsal eleştiriyi bir araya getiren derin yapısıyla, yüzeysel bir anlatımın ötesine geçerek şiire ait sanatsal ve düşünsel bir dönüşümün öncüsü olma yolunda mesafe kateder.¹⁴

Suriye şiiri de modern Arap şiirinin genel özelliklerini taşımakla birlikte savaş, baskı, sürgün ve özgürlük mücadelesi gibi daha güçlü ve varoluşsal temalara odaklanır. Mustafâ Halife (d. 1948), Yâsîn el-Hac Sâlih (d. 1960), Mahmûd Hasan el-Câsim (d. 1966), Halîd Halife (d. 1964), Muhammed el-Mâğût (ö. 2006) ve özellikle Nûrî el-Cerrâh (d. 1956) gibi yazar-şairler, şiiri yalnızca estetik bir sanat değil; aynı zamanda savaştan kurtuluş, direniş ve toplumsal hafızayı koruma aracı olarak görmüşlerdir. Suriye şiirinde anlam evreni çok katmanlıdır; semboller, mitolojik referanslar ve metinlerarasılık aracılığıyla bireysel deneyimler toplumsal gerçeklikle iç içe geçer. Özellikle savaş ve yıkımının travmatik etkileri, soyut imgelerle ve metaforlarla işlenerek şiir hem bireysel hem de kolektif hafızanın bir yansıması hâline gelir. Geleneksel kalıplardan koparak modernist bir yapıya evrilen Suriye şiirinin, dil, imge ve anlam dünyasını sürekli yenileyerek evrensel bir sanat formuna dönüşmeyi başardığı görülmektedir.¹⁵

Suriye edebiyatı, savaşın ve göçün sarsıcı etkilerini; romana, tiyatroya, hikâyeye özellikle de şiire aktararak zorunlu göçün bireysel ve toplumsal boyutlarını yansıtır. Böylece çağdaş Arap edebiyatında yeni bir anlatı biçimini oluşturur. Göç ve iltica süreçleri, Suriye edebiyatında yalnızca fiziksel bir yer değiştirme olarak değil; aynı zamanda kimlik kaybı, aidiyet duygusunun sarsılması ve yeni bir yaşam kurma çabası olarak da ele alınmaktadır. Bu süreç, edebî eserlerde yerinden edilmiş bireylerin acılarını, belirsizlik içindeki yolculuklarını ve göç ettikleri topraklarda karşılaştıkları zorlukları detaylı bir şekilde betimlemektedir. Suriye’de savaş sonrası ortaya çıkan edebiyat, büyük ölçüde halkın neden göç etmek zorunda kaldığını ve bu süreçte yaşanan bireysel ve toplumsal kırılmaları ele alır.¹⁶ Genel olarak Orta Doğu coğrafyasında savaşların gölgesinde bir ihya ve inşa süreci yaşandığı söylenebilir. Bu bağlamda şairler ve yazarlar; halkın yaşadığı ve maruz kaldığı acıyı, şiddeti, işgalleri ve korku dolu anları okuyucuya aktarırken onun anlayacağı ve tasavvur edeceği şekilde kurgular. Dolayısıyla edebiyatçılar ve şairler, halkın ve dönemin sorunlarına kayıtsız kalmaz; aksine çağın ötesine uzanan bir bakış açısı ve

¹⁴ Ramazan Kazan, “Arap Edebiyatında Serbest Şiirin İlk Örneklerinden: Bedr Şâkir Es-Seyyâb’ın ‘Unşûdetu’l-Matar /Yağmurun Türküsü’ Adlı Şiiri,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* no. 34, (2015): 52.

¹⁵ Majed Haj Mohammad, “Eseru’l-lucûi fi’l-ebedi’l-‘Arabiyyi’l-mu’âsir el-me’sâtu’s-Sûriyye,” *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11, no. 24 (2020): 267.

¹⁶ Mohammad, “Eseru’l-lucûi fi’l-ebedi’l-‘Arabiyyi’l-mu’âsir el-me’sâtu’s-Sûriyye,” 268-270.

duyguya dönemin içerisinde bulunduğu acı, ıstırap, keder, korku ve şiddet gibi tüm evrensel temaları okuyucuya aktarırlar.¹⁷

Tüm bu bilgiler ışığında göç ve sürgünün, genelde Suriye edebiyatında özelde Nûrî el-Cerrâh'ın şiirlerinde hem bir kırılma noktası hem de yeni bir anlatı biçimi olarak öne çıktığı söylenebilir. Şiir, savaş ve göçün bireysel travmalar üzerindeki etkisini işlerken, aynı zamanda mültecilerin yaşadığı kimlik bunalımlarını ve aidiyet sorunlarını da merkezine alır. Nûrî el-Cerrâh'ın *Kâribun ilâ Lisbûs* eserinin, sadece bir trajedinin anlatısı olmanın ötesine geçerek, insanın direnişini, hayatta kalma mücadelesini ve yeni bir kimlik inşa etme sürecini de yansıtan¹⁸ güçlü bir edebî damarı temsil ettiği görülmektedir. Bu manada araştırmanın amacı, el-Cerrâh'ın poetikasında göç teması üzerinden şekillenen *Kâribun ilâ Lisbûs* adlı eserde kullanılan imgelerin yerini netleştirmektir.

Öte yandan imge üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında birtakım kuramsal araştırmaların yapıldığı ve metotların oluşturulduğu fakat bunların Arap poetikası incelemelerinde kullanılmadığı dikkat çeker. Dan Sperber (d. 1942) ve Deirdre Wilson'ın (d. 1941) 1986 yılında ortaya attıkları ve insanların iletişim kurarken olabilecek en az bilişsel çabayla en fazla anlamı çıkarmayı hedefleyen Relevance Theory/Bağıntı Kuramı¹⁹, Michael Riffaterre'in (ö. 2006) şiir ve edebî metinlerde anlamın nasıl ortaya çıktığını anlamaya çalışan Semiotics Theory/Semiyotik Şiir Eleştirisi Kuramı²⁰ ve Henry W. Wells (ö. 1978), *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature* adlı eserinde öngördüğü geniş bir çağrışım alanına sahip imgenin farklı anlam katmanını oluşturduğunu vurgulayan, metafor, alegori ve simgeler yoluyla okuyucunun hayal gücünü harekete geçiren Expansive Image/Yaygın İmge²¹, sezgi yoluyla algılanabilen ve doğrudan açıklanmayan, okurun şiirdeki derin anlamı idrak etmesi için satır aralarını okumayı zorunlu kılan imge manasında Sunken Image/Batık İmge²² ki burada imge açıkça belirtilmez, sezdirilir. Okuyucuyu şaşırtan ve düşünmeye sevk eden, benzetmeler veya alışılmadık sembollerle okuyucunun şiire olan yaklaşımını değiştirmeyi öngören

¹⁷ Sezer Yılmaz ve Senem Ceylan, "Küçük Bir Ayrıntı Romanında Ayrıntı Motifler," *Doğu Dilleri ve Edebiyatlarında İmgeler ve Motifler* içinde, ed. Serpil Koç (İstanbul: Demavend Yayınları, 2022), 173-174.

¹⁸ Mehmet Hakkı Suçin, *Midilli'ye Açılan Tekne* (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2019), 13.

¹⁹ Dan Sperber ve Dierdre Wilson, *Relevance Communication and Cognition* (London: Harvard University Press, 1986), 118-40.

²⁰ Michael Riffaterre, *Semiotics of Poetry* (United States of America: Indiana University Press Bloomington, 1978), 1-20.

²¹ Henry W. Wells, *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature* (New York: Russell and Russell, 1961), 169-70.

²² Wells, *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*, 76-90.

imge anlamında Radikal Image/Radikal İmge²³ yer alır. Yoğun bir duygu yükü taşıyan, doğrudan okuyucunun hislerine hitap eden ve melankoli, özlem veya şiddetli coşku gibi güçlü duyguları taşıyan imgeyi betimleyen Intensive Image/Yoğun İmge²⁴ öne çıkmaktadır. Henry W. Wells'in *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature* adlı eseri, şiirde imge kullanımını ve anlam katmanlarını analiz eden önemli bir çalışmadır. Eser; özellikle Rönesans ve Elizabeth (1533-1603) dönemi şiirinde imgelerin nasıl oluşturulduğunu, okurda nasıl etkiler bıraktığını ve şiirsel anlamı nasıl derinleştirdiğini açıklayan bir kuram sunar. Bu metot, şiirde imgelerin sadece bir süsleme aracı olmadığını, aynı zamanda anlamı çoğaltan ve derinleştiren temel unsurlar oluşturduğunu vurgular.

Çalışmada Henry W. Wells'in kuramı takip edilerek Nûrî el-Cerrâh'ın poetikasına ışık tutulmaktadır. Nitekim araştırma, Wells'in imgeye dair ortaya koyduğu dört temel metodoloji bağlamında el-Cerrâh'ın en çok başvurduğu imge türlerine odaklanmaktadır. Her ne kadar son yıllarda Arap şiiri konusundaki çalışmalar artmış olsa da Nûrî el-Cerrâh'ın şairliği üzerine yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Nitekim mevcut literatüre bakıldığında el-Cerrâh'ın şiirlerini mitolojik anlatılar üzerinden değerlendiren Tolan'ın makalesi²⁵, el-Cerrâh'ın daha önceki tahkiye ve metinlere şiirinde yer vermesini metinlerarasılık üzerinden değerlendiren Yıldırım'a ait Arapça hazırlanmış bir yüksek lisans tezi²⁶ dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra 2019 yılında ilk baskısı Kırmızı Yayınlarınca yapılan Mehmet Hakkı Suçin'in Arapça aynı adla eserindeki şiirlerle beraber yazara ait diğer şiirleri ihtiva eden bir çeviri kitabı²⁷ bulunmaktadır. Burada yer verilen iki akademik çalışmanın el-Cerrâh'ın şiirinde yer verdiği geçmiş anlatılar bağlamında kapsam olarak birbirlerine yakın oldukları görülmektedir.

İşte bu durum söz konusu şairin şiirlerinin farklı boyutlarda araştırma konusu yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Kaldı ki yapılan literatür araştırması neticesinde el-Cerrâh'ın şiirlerine imgelem özelinde bakılmadığı gibi Arap şiirinin de Wells'in zikredilen kuramıyla ele alınmadığı görülmektedir. Araştırmada edebî tahkiye ürünleri için başvurulmuş metin tahlil yöntemi zikredilen kuramla harmanlanarak kullanılmaktadır. Bu anlamda çalışmanın, hem zikredilen şairin şiirlerini farklı bir disiplinle ele alması bakımından hem de Arap şiirine farklı bir metodoloji

²³ Wells, *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*, 121-32.

²⁴ Wells, *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*, 138-50.

²⁵ Muhammet Bilal Tolan, "Sürgün Şair Nûrî el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Bir Sığınak Olarak Mitolojik Ögeler," *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi*, Özel Sayı (2023), 232-41.

²⁶ Muhammed Yıldırım, "Nuri el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Metinlerarasılık" (Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, 2022).

²⁷ Suçin, *Midilli'ye Açılan Tekne*.

geliştirmesi açısından bir özgünlüğü ifade etmesiyle beraber bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara da yardımcı olması beklenmektedir.

1. Nûrî el-Cerrâh ve Şairliği

1956 yılında Şam'da doğan Nûrî el-Cerrâh, genç yaşta şiirle ilgilenmeye başlar ve henüz 18 yaşındayken 1974 yılında ilk şiiri *es-Sekâfetu'l-Usbû'îyye* adlı edebiyat ve tarih dergisinde yayımlanır. Dönemin askeri rejiminin baskılarına rağmen yayın hayatını sürdüren ve editörlüğünü şairleriyle tanınan Süleyman Avvâd'ın yaptığı bu dergi, şairin edebî kimliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Gençlik yıllarını Şam'da geçiren el-Cerrâh, şiddetlenen baskıcı siyasî nedenlerle önce Beyrut'a, ardından iki yıl boyunca yaşadığı Lefkoşa'ya göç etmek zorunda kalır. 1970'lerde Filistin direnişine aktif olarak katılan şair, 1982'de Lübnan'da bulunduğu sırada Sabra ve Şatilla kamplarında binlerce Filistinlinin katledilmesine tanıklık eder. Aynı yıl *Çocuk* adlı ilk şiir kitabını yayımlayan el-Cerrâh; edebî üretiminde sürgün, direniş ve kimlik temalarını öne çıkarır. 2008 yılında Katar'da yazdığı öykülerle çocuk edebiyatı ödülüne layık görülen şair, 1986'dan bu yana Londra'da yaşamını sürdürmektedir.²⁸

Arap şiirinde yenilik çabalarıyla tanınan öncü isimlerden biri olan el-Cerrâh, ilk şiir kitabı *Çocuk*'u 1982 yılında Beyrut'ta yayımlar. Şair; eserlerinde mitoloji, destanlar, eski halk hikâyeleri, metafizik ve varoluşsal temaları destansı bir anlatımla harmanlamaktadır. Diktatörlüğe ve sömürü düzenine karşı verdiği mücadele, onun 1970'lerde Filistin direnişine dâhil olmasına yol açar. 2000 yılında Arap Coğrafya Edebiyatı Merkezini kurarak gezi edebiyatına yönelir ve bu alanda başarı gösteren isimlere verilen İbn Battuta Gezi Edebiyatı Ödülü'nü başlatır. 2011 yılında çok sayıda Suriyeli edibin üye olduğu Suriyeli Yazarlar Birliği'ni kurar ve birçok edebiyat ve sanat dergisinin yayınlanmasına öncülük eder. Şiirleri Avrupa ve Asya dillerine çevrilen şairin bugüne kadar yaklaşık on beş şiir kitabı yayımlanır. 2019 yılında gezi edebiyatına katkılarından dolayı Şeyh Zayid Ödülü'ne layık görülür. Şair, edebî üretimiyle Arap şiirinin modernleşme sürecine katkı sağlayan önemli bir figür²⁹ olarak öne çıkar.³⁰

Nûrî el-Cerrâh'ın şairliğinin sürgün, kimlik, direniş ve tarihsel anlatılar arasında şekillendiği görülmektedir. Şairin yaklaşık kırk yıl boyunca kendi vatanından uzakta

²⁸ Yıldırım, "Nuri el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Metinlerarasılık," 36; Peren Birsaygılı Mut, "Nuri el-Cerrâh'la Söyleşi," erişim 13 Mart 2025, <https://edebistan.com/soylesiler/nuri-el-cerrah-la-soylesi>; Tolan, "Sürgün Şair Nûrî el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Bir Sığınak Olarak Mitolojik Öğeler," 234; Suçin, *Midilli'ye Açılan Tekne*, 1.

²⁹ Hesham Motava ve Senem Ceylan, "Üç Kültür, Tek İmge: Arapça, Türkçe ve Almanca Kısa Öykülerde Anne Karakteri," *Istanbul Journal of Arabic Studies* 7, no. 2 (2024): 174.

³⁰ Suçin, *Midilli'ye Açılan Tekne*, 1.

yaşamak zorunda kalması, onun şiirini bir özgürlük ve sürgün anlatısına dönüştürmesine zemin hazırlar. Ancak el-Cerrâh'ın, bilinen sürgün edebiyatında sıkça görülen nostaljik bir kimlik poetikası yerine, varoluşsal sorgulamalarla beslenen ve mitolojik, tarihî ve trajik unsurlarla örülmüş bir şiir inşa etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Özellikle şair, *Kâribun ilâ Lisbûs* adlı eserinde, günümüz Suriyeli mültecilerin yaşadığı trajediyi, Antik Yunan destanları ve Truva mitoslarıyla paralel bir anlatı içinde sunarak insanlık tarihinin tekrar eden acılarını şiirleştirdiği görülür. el-Cerrâh'ın, “Günümüz sözlüğü kendimi dile getirmeye yetmiyor”³¹ ifadesi, onun şiir dilini neden klasik trajedi anlatılarından ve metafizik göndermelerden beslediğini açıklar niteliktedir. Modern dünyanın vahşeti karşısında, mitolojik figürler ve eski destanlar³², şairin hem bireysel hem de toplumsal trajediyi ifade etme çabasında birer metafor olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, *Kâribun ilâ Lisbûs* günümüz Suriyeli mültecileri Truvalılarla, Ege'nin mülteci kıyılarını ise antik destanlarla ilişkilendirmesi, onun şiirinin sadece bireysel değil, aynı zamanda tarihsel ve evrensel bir boyuta sahip olduğunu gösterir.³³

Nûrî el-Cerrâh'ın sürgün yılları boyunca şiiriyle inşa ettiği kimlik, sadece coğrafi bir kayıptan ibaret değildir; o, sürgünü hem fiziksel hem de zihinsel bir yeniden keşif süreci olarak ele alır. Şairin hem gerçekte hem hayalde hem Doğu'da hem Batı'da kendini konumlandırmasının, onu modern zamanın en önemli Arap şairlerinden biri yapan temel unsurlardan birisi olduğu söylenebilir. el-Cerrâh'ın poetikası, bireysel deneyimi aşarak kolektif bir hafızaya dönüşmekte ve sadece Arap coğrafyasının değil, çağlar boyunca yerinden edilmiş tüm halkların sesi olmaktadır. Bu manada el-Cerrâh'ın poetik sanat anlayışının disiplinler arası bir boyuta sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Şairin; şiirlerini, sembollerle süslemesi böylece metin ve imge arasındaki etkileşimi güçlendirmesi, onun şiirini sadece dilsel bir ifade aracı olarak görmediğini, aynı zamanda bir görsel ve duyuşsal deneyime dönüştürme çabasında olduğunu gösterir.³⁴ Bu yönüyle el-Cerrâh'ın şairliğinin, sadece Arap şiirinin modernleşme sürecinde değil aynı zamanda dünya edebiyatı içinde de sürgün, direniş ve tarihsel bilinç kavramlarını şiirle yeniden kurgulayan önemli bir edebî mirası taşıdığı fark edilmektedir.

Nûrî el-Cerrâh'ın, yalnızca eserleriyle değil, aynı zamanda yönettiği dergiler aracılığıyla da Arap entelektüel ve sanatsal dünyasına önemli katkılarda bulunduğu

³¹ Hale Kaplan, “En trajik göç şiiri: Midilli... Ağaca bağlanan dilekler, kıyıya vuran cesetler,” Star.com.tr, 15 Mart 2025, <https://www.star.com.tr/acik-gorus/en-trajik-goc-siiri-midilli-agaca-baglanan-dilekler-kiyiya-vuran-cesetler-haber-1620586/>.

³² Tolan, “Sürgün Şair Nûrî el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Bir Sığınak Olarak Mitolojik Öğeler,” 235.

³³ Tolan, “Sürgün Şair Nûrî el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Bir Sığınak Olarak Mitolojik Öğeler,” 237.

³⁴ Yıldırım, “Nuri el-Cerrâh'ın Şiirlerinde Metinlerarasılık,” 78.

fark edilir. 1988-1992 yılları arasında Londra'da *en-Nakd* (Eleştirmen), 1993-1995 yılları arasında *el-Kâtibe* (Kadın Yazar), 1999'da *el-Kasîde* (Kaside), 2005'te *er-Rihle* (Gezi), 2012-2013 yıllarında *Dimaşk* (Şam) ve 2015'te *el-Cedîd* (Yeni) dergilerini yayımlayarak Arap edebiyatına ve düşünce dünyasına önemli katkılar sunar.³⁵

Şairin eserleri değerlendirildiğinde onun zengin bir külliyata sahip olduğu görülür. Nitekim şairin yayım yılına göre kaleme aldığı eserleri şu şekildedir: 1982 yılında Beyrut'ta yayımlanan *es-Sabî* (Çocuk) ile başlayarak, 1988'de Londra'da *Mucârâtü's-Savt* (Sese Karşı Yarış), 1990'da Kolombiya'da *Neşîdu Savt* (Bir Sesin Ezgisi), 1992'de Kazablanka'da *Tufûletu Mevt* (Bir Ölümün Çocukluğu), 1993'te Londra'da *Ke'sun Savdâ* (Siyah Bir Kadeh), 1995'te Beyrut'ta *el-Kasîde ve'l-Kasîde fî'l-Mir'ât* (Şiir ve Aynadaki Şiir), 1996'da Beyrut'ta *Su'ûd İbrîl* (İbrîl'in Yükselişi), 2003'te Beyrut'ta *Hadâ'iku Hamlet* (Hamlet'in Bahçeleri), 2004'te Beyrut'ta *Tarîk Dimaşk* (Şam Yolu) ve *el-Hadîka el-Fârisiyye* (Fars Bahçesi), 2013'te Hayfa-Beyrut'ta *Yevm Kâbil* (Kabil'in Günü), 2014'te Beyrut'ta *Ye'su Nûh* (Nuh'un Ümitsizliği), 2015'te Beyrut'ta *Merâsî Hâbil* (Habil'in Ağıtları), 2016'da İstanbul'da *Mersiyyât Arba'* (Dört Mersiye), 2016'da Milano'da *Kâribun ilâ Lisbûs* (Midilli'ye Açılan Tekne), 2019'da Milano'da *Lâ Harbe fî Truva, Âhiru Kelimâti Hûmîr* (Truva'da Savaş Yok, Homer'in Son Sözleri) yayımlanmıştır.

2. *Kâribun ilâ Lisbûs* ve İmgelemi

İncelemeye tabi tutulan *Kâribun ilâ Lisbûs* (Midilli'ye Açılan Tekne) adlı şiir külliyatı, ilk önce genel yayın yönetmenliğini Nûrî el-Cerrâh'ın yaptığı Londra merkezli *el-Cedîd* adlı derginin 06.02.2016 tarihli 13. sayısında yayımlanmıştır. Daha sonra Milano'da küçük hacimli bir şiir kitabı olarak okuyucuya sunulmuştur.³⁶ Eser, bağımsız sekiz tabletle/bölümle beraber Savt/Ses imgesini vurgulayan on yedi başlıktan oluşmaktadır. Nitekim şairin kitabında yer verdiği şiirlerden üçüncü tablete kadar olanlar incelemeye tabi tutulmaktadır. Bunun nedeni hacimsel olarak sekiz şiire tekabül eden tahlilin, şairin imgelemimin anlaşılması noktasında yeterli görülmesidir. Eser, İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca başta olmak üzere pek çok dünya diline çevrilmiştir. Bu kitap, çağın en büyük insani trajedilerinden biri olan Suriyeli mültecilerin dramını destansı bir anlatımla ele alan güçlü bir edebi eserdir. Eserdeki şiirler, modern mülteci krizini Antik Yunan mitolojisiyle ve özellikle Truva destanlarıyla iç içe geçirerek tarih boyunca tekrarlanan göç ve sürgün anlatılarına yeni bir perspektif kazandırmaktadır.

³⁵ Suçin, *Midilli'ye Açılan Tekne*, 14.

³⁶ Nûrî el-Cerrâh, *Kâribun ilâ Lisbûs* (Milano: el-Mutavassit, 2016).

el-Cerrâh, Ege'nin mavi sularında yaşam ile ölüm arasında sıkışan mültecileri, antik dönemden bugüne uzanan büyük bir göç ve hayatta kalma mücadelesinin bir parçası olarak sembolize eder. Kitaba göre Midilli adası, Truvalılar ve Aeneas'ın sürgünüyle günümüz Suriyeli mültecilerinin yolculuğunu birleştiren bir metafor olarak yer alır. Aynı zamanda ses imgesi de dalgaların suskunluğu, kayıkların yorgunluğu ve kıyıların aldırılmazlığı gibi farklı şekillerde mısralarda yer alır. Nitekim Nûrî el-Cerrâh'ın poetikasında imgelemi, Henry W. Wells kuramı bağlamında şu şekilde yer almaktadır:

صَوْتُ
أَهْرُبُ مِنَ الْمَوْتِ بِعَرَبَةِ الْمَوْتِ،
السَّمَاءُ تَرْمِينِي بِأَجْنَحَةٍ مُمَرَّقَةٍ، لِأَتَحَبَّطَ فِي دَمِي
وَفِي
دَمِهَا
أَتَحَبَّطُ
وَأَفُوزُ بِالْغِيَابِ.
وَالآنَ، فِي دِمَشْقَ
لِي صُورَتَانِ؛
قَبْضَةُ نُهَشْتِمُ الْبَابِ،
دَامِيَّةٌ،
وَجَبْهَةٌ مَفْجُوجَةٌ تَطْرُقُ.
لَكَأَنِّي مُسَجَّى
فِي
مَا
أَرَى
وَدَاهِبٌ فِي مَصِيرِي.

“Ses

Ölümünden kaçıyorum, ölümün arabasıyla,
Gökyüzü fırlatıyor beni yırtık kanatlarla,
Kanımda çırpınıyorum
ve onun kanında
debeleniyorum
Yokluğu sahipleniyorum.

ve şimdi, Şam'da
İki imgem var;
Kanlı bir yumruk
kapıyı parçalıyor,
ve yarılmış bir alın
kapıyı çalıyor.
Sanki uzanmış yatıyorum
Gördüğüm şeyin
içinde
Kaderime yürüyorum.”³⁷

Bu şiire tematik açıdan bakıldığında onun ölümü işlediği görülür. Diğer yandan şiir, Wells'in imgelem kuramı açısından değerlendirildiğinde ise şiirde geçen “أَهْرَبُ” (Ölümünden ölüm arabasıyla kaçıyorum) dizesinin, ironik bir anlam içerdiği dikkat çeker. Burada “ölüm arabası” hem fiziksel hem de metaforik anlamda ele alınabilir. Öyle ki bu söylem, bir yandan kaçışı, bir yandan da kaçınılmaz sona teslimiyeti çağrıştırır. Bu manada imge, Wells'in kuramına göre geniş bir çağrışım alanına sahiptir ve okuyucunun zihninde farklı anlam katmanları oluşturur. Benzer şekilde “السَّمَاءُ تَرْمِينِي بِأَجْنَحَةٍ مُمَرَّقَةٍ” (Gökyüzü fırlatıyor beni yırtık kanatlarla) dizesi doğrudan açıklanmayan, sezgi yoluyla algılanabilen bir imgedir. Parçalanmış kanatlar, bir düşüşü ya da başarısızlığı imgelemektedir ancak bu doğrudan belirtilmeden okuyucunun sezgilerine bırakılmıştır. Bu sebeple söz konusu imge, Wells'in “Batık imge” metoduyla uyumludur ve okurun metni derinlemesine yorumlamasını zorunlu kılar. “وَجَبَّهْتُ مَفْجُوجَةً تَطْرُقُ” (Yarılmış bir alın kapıyı çalıyor) dizesi okuyucuyu şaşırtan ve düşündüren güçlü bir metafordur. “Alnın yarılmış” olması fiziksel bir yaralanma gibi görünse de aynı zamanda zihinsel ya da ruhsal bir parçalanmayı da simgelemektedir. Bu kullanım, Wells'in Radikal imge kategorisine girerek okurun imgeyi sorgulamasına ve çok yönlü düşünmesine sebep olur. “وَأَفْوَرُ” (Yoklukla kazanıyorum/Yokluğu sahipleniyorum) dizesi, Wells'in belirttiği Yoğun imge kavramına örnek teşkil eder. Yoğun bir duygu yükü barındıran bu ifade, okuyucunun doğrudan hislerine hitap eder. Kazanım ve yokluk arasındaki paradoks, bireyin varoluşsal çelişkisini hissettiren güçlü bir etkiye sahiptir. İşte bu durum aynı zamanda şairin “Savt/Ses” imgesini hangi gaye ile kaleme aldığını ortaya koymaktadır.

صَوْتُ

³⁷ Nûrî el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” *el-Cedîd* 13, (2016): 25.

أَبَابُ الْبَيْتِ هَذَا،
أَمْ أَنَا وَالظِّلُّ بَابٌ فِي خَيَالِ الْبَيْتِ؟
وَالشَّمْسُ الَّتِي كَانَتْ هُنَا
يَوْمًا،
عَلَى زَعَبِ الصَّبَا،
أُمْسُ
وَهَذَا الْبَابُ
ظِلٌّ وَقِفْتُ
فِي شَمْسٍ أُغْنِيَنِي
“Ses

Evin kapısı mı bu,
Yoksa ben ve gölge, evin hayalindeki bir kapı mıyız?
Ve günlerin birinde,
Gençliğin günbatımında
Buradaki güneş
Düнде kaldı
Ve bu kapı,
bir gölgedir
Şarkımın güneşinde duran”³⁸

Özlem temasının hâkim olduğu bu şiire Henry W. Wells’in imge kuramı bağlamında bakıldığında “أَبَابُ الْبَيْتِ هَذَا، أَمْ أَنَا وَالظِّلُّ بَابٌ فِي خَيَالِ الْبَيْتِ؟” (Evin kapısı mı bu, Yoksa ben ve gölge, evin hayalindeki bir kapı mıyız?) dizelerinin, fiziksel gerçeklik ile zihinsel tasavvur arasındaki sınırları muğlaklaştıran bir yapıda olduğu görülür. Burada ev, evin kapısı ve gölge metaforik bir mekâna evrilir. Kapı, geçmişin ve kimliğin bir sembolü olarak yer alırken, gölge varoluşsal bir belirsizliği temsil etmektedir. Şair burada yalnızca fiziksel bir mekândan değil, zihinsel ve duygusal bir mekândan da bahsetmektedir. Şair tarafında kapının gerçekliği sorgulanırken, kimlik ve aidiyet üzerine derin bir varoluşsal kriz olduğu hissi uyandırılır. Bu düzlemde şiir, görünürde basit bir sorgulamadan çok daha fazlasını içerir: Şair, sürgün kimliğiyle evini ve geçmişini hafızasında yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Bu yönüyle verilen beyit, Wells’in Batık imge kategorisine uyar. “وَهَذَا الْبَابُ ظِلٌّ وَقِفْتُ” (Ve bu kapı, bir gölgedir Şarkımın güneşinde duran) “gölge” imgesi,

³⁸ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 25.

kaybolmuş bir geçmişin ve belirsiz bir kimliğin sembolü halindedir. Şair için evinin kapısı artık fiziksel bir nesne değil, anılarının ışığında yok olmaya yüz tutmuş bir gölgedir. “Şarkımın güneşi” imgesi ise geçmişin ve nostaljinin aydınlattığı bir dünya olarak düşünülebilir. Bu dize, yoğun imgelerin tipik bir örneğidir: Az kelimeyle derin bir duygusal yoğunluk oluşturulur ve okuyucu düşünmeye sevk edilir. Bu manada şiirde Batık ve Yoğun imgelerin iç içe geçtiği bir yapı sergilenmektedir. Batık imgeler, şiirin metafiziksel ve hafızaya dayalı katmanlarını oluştururken, Yoğun imgeler, şiirin çarpıcılığını ve duygusal etkisini artırmaktadır. Şairin hafızasında geçmiş ve şimdi arasındaki sınır belirsizleşirken, “Savt/Ses özelinde şiirin imgeleri de soyut bir gerçeklik içinde hareket etmektedir.

صوت
أَعُوذُ لَأَفْتَحَ الْبَابَ الَّذِي أَطْبَقْتُ
فِي الْأَعْوَامِ،
أَمْشِي فِي خَلَاءٍ رَاعِبٍ
وَالظِّلُّ الَّذِي أَهْدَاهُ بَابُ الْبَيْتِ لِلشَّمْسِ
يُورِجُ نَفْسَهُ
فِي
الظِّلِّ
مُنْكَسِرًا
وَيَنْزُكُ خُطُوَتِي مَبْلُوءَةً فِي صَمْتٍ أَغْنِيَنِي.

“Ses

Geri dönüyorum, açmak için
yıllar önce kapattığım kapıyı,
Korkunç bir boşlukta yürüyorum,
Ve evin kapısının güneşe sunduğu gölge
kendi kendini sallıyor,
Gölgenin içinde
kırılarak,
Ve adımımı ıslak bırakıyor
Şarkımın sessizliğinde.”³⁹

³⁹ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 26.

Serbest nazım şekliyle kaleme alınan bu şiirde öncekilere benzer bir yazım tarzının tercih edildiği dikkat çeker. Aynı şekilde özlem temasıyla yoğrulan şiir, “Savt/Ses” gibi güçlü bir imgelemlerle sunulur. “أَعُوذُ لَأَفْتَحَ الْبَابَ الَّذِي أَطْبَقْتُ” (Geri dönüyorum açmak için kapattığım kapıyı) dizesindeki kapıyı açma eylemi, “أَمْشِي فِي” (Korkunç bir boşlukta yürüyorum) dizesindeki boşlukta yürümek imgeleri, okuyucunun zihninde farklı çağrışımlara yol açarak anlam katmanları oluşturur. Şiir, Yaygın imge bağlamında değerlendirildiğinde, kapıyı açmak geçmişle yüzleşmeyi, hatıralara dönüşü veya bilinmeyene adım atmayı temsil eder. Boşlukta yürümek imgesi ise bilinmezlik, korku ve kaybolmuşluk hissini yansıtarak okuyucunun kişisel deneyimleriyle bağlantı kurmasını sağlar. Kapının kapanması ve yıllar sonra yeniden açılması, bastırılmış anıların, geçmişte bırakılan travmaların ya da eskiye dönüşün imgesel bir anlatımıdır. Sessizlik içinde kalan ayak izleri, geçmişin etkisinin silinmeyen izlerini, varlığın unutulmazlığını ve bireyin kendi varoluşunu sorgulamasını çağrıştırmaları bakımından göz alıcıdır. “وَالظِّلُّ الَّذِي أَهْدَاهُ بَابٌ” (Ve evin kapısının güneşe sunduğu gölge)’de, kapının gölgeye bir şey sunması, somut bir eylem gibi görünse de soyut bir dönüşümü temsil eder. Gölgenin kendini sallaması ve kırılmış olması, zamansal ve mekânsal kırılmalara işaret ederek alışılmış algıyı sarsar. Korkutucu boşlukta yürümek, bireyin yalnızlık ve varoluşsal kaygılarıyla yüzleşmesini derin bir duygu yüküyle ifade eder. Kapının kapanması ve yeniden açılması, okuyucunun iç dünyasında karşılık bulan nostalji, kayıp ve geçmişle yüzleşme gibi duyguları harekete geçirir. Sessizlik içinde kalan adımlar ve şarkının sessizliği gibi imgeler, melankoli ve derin bir içsel hüznü hissini yansıtır. Dolayısıyla şiirde Henry W. Wells’in İmge kuramı açısından Savt/Ses imgesinin çeşitli değişken imgelemler açısından vurgulandığı dikkat çeker.

صَوْتُ

تُرِيدِينَنِي فِي لِبَاسِ الشَّهِيدِ

وَفِي مَاءِ صَمْتِكَ

مُسْتَلْقِيَاءُ

مَشْيِيئَاتِكَ

أَنْنِي

زَهْرَةٌ

فِي عُرْوَةِ الْقَمِيصِ.

“Ses

Beni şehidin giysisi içinde istiyorsun,

Ve sessizliğinin suyunda

uzanmış hâlde;

Senin isteğin,
benim
gömlek yakasında
bir çiçek olmam.”⁴⁰

Fedakârlık ve hafıza ekseninde derin anlamlar içeren metaforlarla Savt/Ses imgesinin vatan uğruna ölüm teması ile harmanlandığı bu şiirde; “تُرِيدُنِي فِي لِبَاسِ الشَّهِيدِ” (Beni şehidin giysisi içinde istiyorsun) dizesindeki şehidin giysisi, sadece fiziksel bir kıyafeti değil, aynı zamanda kahramanlık, ölüm, fedakârlık ve bir ideoloji uğruna feda edilmiş bir hayatı temsil eder. Böylece ölüm, fedakârlık ve hafıza ekseninde derin anlamlar içeren metaforlarla güçlü bir sanatsal yapı oluşturulur. Bu durum aynı zamanda okuyucunun bilinçaltına doğrudan hitap eden güçlü bir metafordur. Şair, bu ifadeyle kendi varoluşunu, toplumun ona biçtiği kaderi ve ölümü yücelten bir anlayışı sorgular. “وَفِي مَاءِ صَمْتِكَ مُسْتَلْقِيَا” (Ve sessizliğinin suyunda uzanmış hâlde) dizesinde ise sessizliğin suyu, ölümün, unutulmuşluğun veya teslimiyetin bir metaforu olarak okunabilir. Su hem temizlenme hem de yıkanarak yok olma anlamı taşır. Şair burada bir ölümden ya da bir tür kayboluştan bahsetmektedir ancak bunu açıkça söylemek yerine okuyucuya sezdirerek düşündürmektedir. Bu da söz konusu dizelerde batık bir imgenin oluşmasına neden olur. “مَشِيئَتُكَ أَتْنِي زَهْرَةً فِي عُرْوَةِ الْقَمِيصِ” (Senin isteğin, benim gömlek yakasında bir çiçek olmam) dizesindeki gömlek yakasındaki çiçek, sembolik olarak geçiciliği, hatırlanmayı, kırılganlığı ve ölümden sonra bile bir hatıra olarak kalmayı ifade eder. Bu imge, şehidin giysisi ile birleştiğinde, şairin hem ölümü kabullenişini hem de ölümünün sadece bir süs, bir anı olarak kalacağına dair ironik bir gönderme yaptığını düşündürür. Böylece bu metafor, Yoğun imgeler kategorisine giren az kelimeyle güçlü bir etki oluşturulması noktasında değerlendirilmektedir.

صَوْتُ
لَوْ كَانَ لِي قَدْرُ سَيِّئِ قَدَرِي
لَمَا أَحْبَبْتُ لِي اسْمًا يُسَمِّيهِ
سَوَالِكِ،
يَا شَامِ..
يَا أُخْتِي الصَّغِيرَةَ، أَنْتِ
يَا
ضَوْءَ

⁴⁰ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 26.

الْفَرَّاشَةُ
فِي شِتَاءِ الْأَرْضِ،
وَيَا دَمَ التَّارِيخِ.
“Ses

Eğer bir kaderim, daha olsaydı
Senden başka birinin bana ad vermesini istemezdim,

Ey Şam...

Ey küçük kız kardeşim,

Ey,

Yeryüzünün kışındaki

kelebeğin ışığı,

Ey tarihin kanı...”⁴¹

el-Cerrâh, bu şiirinde Batık ve Yoğun imgeleri kullanarak aidiyet, kimlik ve tarih temalarını metaforlarla işler. Nitekim “لَوْ كَانَ لِي قَدَرٌ سِوَى قَدَرِي / لَمَا أَحْبَبْتُ لِي اسْمًا يُسَمِّيهِ” (Eğer bir kaderim, daha olsaydı senden başka birinin bana ad vermesini istemezdim) dizelerinde kader ve isim, bireysel varoluş ve kimlik meselesini merkezine almaktadır. Şair, kendi varlığını ancak Şam’ın ona verdiği adla kabul edeceğini vurgular. Yani aidiyet ve kimlik, bireysel seçimle değil, tarihî ve kültürel bağlam içinde şekillenmektedir. Bu, doğrudan söylenmeyen ancak okuyucunun hissettiği derin bir anlam katmanını oluşturarak Wells’in vurguladığı Batık imgeyi çağrıştırmaktadır. “يَا شَامُ.. يَا أُخْتِي الصَّغِيرَةَ، أَنتِ” (Ey Şam.. Ey küçük kız kardeşim, sen) dizesinde ise Şam, sadece bir şehir değil, bir insan gibi kişileştirilmiş böylece şairin ona hitap ettiği bir özne hâline getirilmiştir. Küçük kız kardeş, masumiyeti, kırılganlığı ve korunması gereken bir varlığı simgeler. Bu da Şam’ın modern trajedisini imgesel bir anlatımla sunar. Nitekim bu üslupla el-Cerrâh, doğrudan politik bir mesaj vermek yerine, okuyucunun bilinçaltında hedeflediği anlamları uyandırmaktadır. “يَا ضَوْءَ الْفَرَّاشَةِ فِي شِتَاءِ الْأَرْضِ” (Ey yeryüzünün kışındaki kelebeğin ışığı) dizesinde kelebeğin ışığı ifadesi, zarif, hassas ama geçici bir güzelliği çağrıştıır. Yeryüzünün kışı ise zor zamanları, kaybolan sıcaklığı ve umutsuzluğu temsil eder. Kelebeğin ışığı, bu soğuk ve karanlık dünyada küçük ama anlamlı bir umut ışığıdır. Bu kısa güçlü imge, okuyucunun duygularını derinden etkiler. Böylece Yoğun imge kategorisine giren bir imgeyi oluşturur. “وَيَا دَمَ التَّارِيخِ” (Ve ey tarihin kanı) bu dize de şiirin en güçlü metaforlarından biridir. Tarihin kanı, geçmişin acıları, savaşlar, kayıplar ve fedakârlıklar anlamındadır. Burada tarih, durağan bir

⁴¹ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 26.

olgu değil, hâlâ akan ve canlı bir varlık gibi ele alınmaktadır. Bu vurucu ve çok katmanlı anlam taşıyan imgenin, Wells'in Yoğun imge tanımına uyduğu görülür.

صَوْتُ

مُسَافِرٌ فِي صَحْرَاءَ،

غَائِبِي

أَنْ ضَلَلْتُ وَأُرِيدُ أَنْ أُرْشِدَ،

وَأَعُودَ مِنْ أَبَدٍ تَوَهَّمْتُ إِلَى يَوْمٍ لَا تَفْنَى فِيهِ فَاكِهَةٌ،

وَلَا يَبْلَى ذَهَبٌ.

“Ses

Çölde yol alan bir yolcuyum,

Amacım,

kaybolup doğru yolu bulmak,

Ve hayal ettiğim bir sonsuzluktan,

ne meyvenin çürüdüğü,

ne de altının solduğu bir güne dönmek”⁴²

Nûri el-Cerrâh; bu şiirinde Savt/Ses imgesini, varoluşsal bir arayışı ve kaybolmuşluk duygusunu idealize eden bir anlatım ve yabancılık temasıyla işler. “مُسَافِرٌ فِي صَحْرَاءَ” (Çölde yol alan bir yolcuyum) dizesindeki çöl yalnızca fiziksel bir mekân değil, insanın içsel kaybolmuşluğunu, sürgünü ve yönünü kaybetme hissini de temsil eder. Çöl, klasik edebiyatta genellikle varoluşsal bir sınav alanı olarak görülür.⁴³ Şair, çölde bir yolcu olarak hem fiziksel hem de zihinsel bir belirsizliği yaşamaktadır. Dolayısıyla varoluşsal kaybolmuşluk ve sürgünlük metaforu, Wells'in teorisine göre Batık imgeyi çağrıştırır. “أَنْ ضَلَلْتُ وَأُرِيدُ أَنْ أُرْشِدَ” (Kayboldum ama doğru yolu bulmak istiyorum) ifadesi yönünü kaybetme ile doğruyu bulma isteği arasındaki çelişkiyi yansıtır. Şair varoluşsal bir kayboluş içinde, fakat aynı zamanda doğru yolu arama umudunu taşıdığını belirtir. Nitekim söylemde ifade doğrudan verilmediği için Batık imge olarak değerlendirilmektedir. “وَأَعُودَ مِنْ أَبَدٍ تَوَهَّمْتُ إِلَى يَوْمٍ لَا تَفْنَى فِيهِ فَاكِهَةٌ،” (Hayal ettiğim bir sonsuzluktan ne meyvenin çürüdüğü ne de altının solduğu bir güne dönmek) dizelerinde meyvenin çürümemesi ve altının solmaması; çürümez, bozulmaz, ideal bir dünyaya işaret eder. Derin bir tahlilde bu imgelerin ebediyet, süreklilik ve ideal bir düzenin oluşmasına duyulan özlemi yansıttığı görülür. Şiirde meyve, doğurganlığı, bolluğu ve hayatı temsil ederken altın, değeri

⁴² el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 26.

⁴³ Moneera Al-Ghadeer, *Desert Voices: Bedouin Women's Poetry in Saudi Arabia* (New York: Tauris Academic Studies, 2009), 9.

değişmeyen, bozulmayan ve zamanın etkisine karşı koyan bir nesne olarak sonsuzluğu simgeler. Nitekim söz konusu imgeler, Yoğun imgeler kategorisine girer zira az kelimeyle derin bir metaforik etki oluşturulması istenmektedir.

صَوْتُ
دَمِي لَا يُرِيدُنِي حَيًّا،
دَمِي يَهْزُبُ مِنِّي،
يَتَسَرَّبُ مِنْ شَرَائِينِي
وَيُثْرِي أَرْجَافَتِي،
دَمِي يَمْلَأُ يَدِي،
وَيُلَطِّخُ الْحَجَارَةَ وَالنَّوَاذِ وَالْأَشْجَارُ.
دَمِي
لَا
يُرِيدُنِي،
يَا
حَبِيبِي.
سَأَقُولُ لِأُمِّي،
أَنَا الْخَائِفُ
مِنْ هَاوِيَةِ دَمِي:
لِمَاذَا وَلَدْتَنِي فِي هَذَا الْكِتَابِ وَتَرَكْتَنِي أَثْقَلُ فِي مَصِيرِي،
وَفِي
مَهْدِهِ
أَتَرَعَرُغُ.

“Ses

Kanım beni sağ istemiyor,
Benden kaçıyor kanım
Sızıyor damarlarımdan
Titreyişimi gösteriyor bana.
Kanım avucumu dolduruyor;
taşları, pencereleri, ağaçları lekeliyor.

Kanım,

beni

istemiyor,

Ey,

Sevgilim...

Anneme söyleyeceğim:

kanımın uçurumundan korktuğumu,

Neden bu kitapta beni doğurduğunu,

beni kaderimin içinde savrulmaya bıraktığını,

onun/kaderimin beşiğinde büyüdüğümü”⁴⁴

Nûri el-Cerrâh'ın bu şiiri, beden, kan, ölüm sembolleriyle kendinden kaçış teması etrafında şekillenen varoluşsal bir krizin anlatısıdır. Şair, bireyin kendi bedeniyle, kanıyla ve kaderiyle olan çatışmasını imgeler aracılığıyla dile getirir. Nitekim “دَمِي لَا يُرِيدُنِي حَيًّا” (Kanım beni sağ istemiyor) dizesinde kan, sadece fiziksel bir unsur değil, aynı zamanda varoluşsal bir çatışmanın simgesidir. Kanın hayatta kalmayı istememesi söylemi, doğrudan açıklanmayan ancak okuyucunun bilinçaltında büyük bir etki oluşturan Batık bir imgedir. Bedenin kendi varlığına karşı gelmesi, içsel bir yabancılaşmayı ve hayatta kalmayı sorgulayan bir ifadedir. “دَمِي يَهْرُبُ مِنِّي، يَتَسَرَّبُ مِنْ شَرَائِبِي” (Beden kaçıyor kanım ve sızıyor damarlarımdan) imgesinde kanın bedeni terk etmesi, kişinin kendi varlığını kaybetme sürecine bir göndermede bulunmaktadır. Öyle ki kanın burada sadece biyolojik bir unsur olmadığı hayatın kendisi olarak yer aldığı söylenebilir. “دَمِي لَا يُرِيدُنِي” (Kanım beni istemiyor) dizesi sarsıcı bir metafor içermektedir. Kaldı ki insanın varlığına sebep olan kan, bu dizede bağımsız bir iradeye sahip gibi hareket ederek kişiyi reddeden bir varlığa dönüşmektedir. Bu durum şiirin Radikal imgeler kategorisine girmesine kapı aralamaktadır. Şairin kendi kanı ile olan çatışması, bireyin kendi varlığına duyduğu yabancılaşmayı simgeleyen güçlü bir imgedir. Aynı şekilde “وَيُلَطِّخُ الْجَبَارَةُ وَالنَّوَافِدَ وَالْأَشْجَارَ” (taşları, pencereleri ve ağaçları lekeliyor) dizesinde de kan, bireyin bedeniyle sınırlı kalmayarak dış dünyaya taşan, çevresine yayılan bir unsura dönüşmektedir. Bununla da şair, kişisel acısını evrenselleştirmek arzusundadır. Nitekim bireysel bir deneyim, dış dünyaya taşınarak, toplumsal ve tarihsel bir boyut kazandırılmaktadır. Bu söylem, alışılmadık ve sarsıcı bir imge olduğundan Radikal imgeler kategorisine dâhil edilebilir. “سَأَقُولُ لَأُمِّي، أَنَا الْخَائِفُ مِنْ هَاوِيَةِ دَمِي” (Anneme söyleyeceğim, kanımın uçurumundan korktuğumu) dizelerinde kan, bir uçurum gibi tahayyül edilmektedir. Böylece bedeninden korkan bir tip kendi varlığını sorgulayan bir figür belirir. Bu söylemle şair, annesiyle konuşarak geçmişine döner, aynı zamanda kaderine de boyun eğer.

⁴⁴ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 26.

صَوْتُ
فِي بَاحَةِ الْأُمُوِيِّ أَقْفُ
وَأَجْلُدُ نَفْسِي بِالسَّلَاسِلِ،
أَجْلُدُ وَأَجْلُدُ وَأَجْلُدُ حَتَّى لَا يَبْقَى فِي جَسَدِي مَطْرَحٌ وَلَيْسَ فِيهِ جُرْحٌ يَصْرُخُ: يَا حُسَيْن...
وَبِسَيْفِ ذِي الْفَقَّارِ أَذْمِي جُمُوعِي.
مَنْ أَنَا؟
فِي بَاحَةِ الْأُمُوِيِّ،
أَخِيرًا،
فِي بَاحَةِ الْأُمُوِيِّ
جَسَدِي يَشْطُرُ التَّارِيخَ، جَسَدِي يُمَكِّنُ نَصْلَ الْمَلْهَةِ مِنْ نَسْلِ مُعَاوِيَةَ وَيَزِيدُ.

“Ses

Emevî avlusunda duruyorum
ve kendimi zincirlerle kamçılıyorum,
Kamçılıyorum, kamçılıyorum, kamçılıyorum...
ta ki bedenimde bir yer kalmayana dek
Ve artık hiçbir yara “Ey Hüseyin!” diye haykırmayana dek...
Ve Zülfikar kılıcıyla kanatıyorum kafatasımı

Ben kimim?

Emevî avlusunda

Nihayet

Emevî avlusunda

Bedenim tarihi ikiye bölüyor,

Bedenim, trajedinin kılıcını Muaviye ve Yezid’in soyuna saplıyor.”⁴⁵

el-Cerrâh; bu şiirini, tarih, kimlik, trajedi ve hafıza çatışması etrafında kayboluş temasını öne çıkararak serdeder. Emevî Camii’nin avlusundaki vaka, İslam tarihindeki en büyük ayrıklardan biri olan Kербela Olayı ile doğrudan ilişkili olduğu hissini uyandırır. Bedenin tarihsel bir tahkiyeye dönüşmesi, kan ve fedakârlık imgeleri, şiirin öne çıkan unsurlarını oluşturur. Nitekim “فِي بَاحَةِ الْأُمُوِيِّ أَقْفُ / وَأَجْلُدُ نَفْسِي” (Emevî avlusunda duruyorum / ve kendimi zincirlerle kamçılıyorum) dizelerinde geçen Emevî avlusu Kербela olayını ve Şiilik inancındaki yas ritüellerini çağırıştırır. Kendi bedenini zincirlerle kamçılama, bir yandan mazlumun acısını

⁴⁵ el-Cerrâh, “Kâribun ilâ Lisbûs,” 27.

hissetme ve hatırlama diğer yandan tarihi insan bedeni üzerinden somutlaştırma eylemidir. Doğrudan açıklanmayan ancak okuyucunun bilinçaltına hitap eden bu metaforlar, Batık imgeler kategorisinde değerlendirilmektedir. “وَيَسِفُ ذِي الْفَقَارِ أَدْمِي” (Ve Zülfikar kılıcıyla kafatasımı kanatıyorum) dizesindeki alet, Hz. Ali'nin Zülfikar kılıcıdır. O, adaletin, mücadelenin ve İmam Hüseyin'in bıraktığı mirasın sembolüdür. Şairin kafasını Zülfikar ile kanatması, kendi varoluşunu tarihsel bir acıya ve kahramanlık anlatısına dönüştürmesi anlamına gelir. Zülfikar'ın burada kullanımı, sadece fiziksel bir yarayı değil, aynı zamanda tarihî bir hafızanın da yarasıdır. “جَسَدِي يَشْطُرُ التَّارِيخَ” (Bedenim tarihi ikiye bölüyor) dizesi tarihin nesnel bir olgu olmaktan çıkıp beden üzerinden yeniden yazılabilir ve değiştirilebilir olduğu fikrini vurgular. Öyle ki şaire ait beden, yalnızca bireysel bir varlık değil, tarihsel bir anlatının yeniden üretildiği bir alana dönüşür. “جَسَدِي يُمَكِّنُ نَصْلَ الْمُلْهَةِ مِنْ نَسْلِ مُعَاوِيَةَ” (Bedenim, trajedinin kılıcını Muaviye ve Yezid'in soyuna saplıyor)'da Muaviye ve Yezid, sadece tarihî figürler değil aynı zamanda zulmün, iktidarın ve trajedinin sembolleri olarak kullanılmaktadır. Öyle ki beden, geçmişin adaletini sağlamak için bir araç hâline gelir. Bu imgeler sarsıcı, alışılmadık ve okuyucuyu doğrudan etkileyen imgeler olduğundan Radikal imgeler kategorisinde değerlendirilmektedir. Böylece Nûri el-Cerrâh şiirinin kurgusunu alelade oluşturmaz. O, poetikasını tarihî, felsefî, sosyolojik ve dinî metaforlarla süsler aynı zamanda imgeyi de Wells'in ortaya koyduğu teorisi özelinde değerlendirildiğinde okuyucuyu trajik, alegorik ve didaktik bir vakanın içerisine çeker.

SONUÇ

Bu çalışma, Nûrî el-Cerrâh'ın poetikasında göç teması ve Savt/Ses sembolü üzerinden şekillenen *Kâribun ilâ Lisbûs* adlı eserde kullanılan imgelerin yerini netleştirmek ve Henry W. Wells'in şiir imgesi kuramını Arap şiiri bağlamında uygulamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nûri el-Cerrâh'ın, şiiri bir direniş alanı olarak gören, mitoloji ve tarih ile çağdaş trajedileri birleştiren, politik ve felsefî derinliği olan bir şair olduğu görülmüştür. Şairin, şiiri hem sürgünün ve mülteciliğin sesi hem de dili özgürleştiren bir eylem olarak kullandığı bu yönüyle, şiirin onun için bir hafıza, mücadele ve kimlik sembolü hâline geldiği kanaatine varılmıştır.

Araştırma sonucunda, el-Cerrâh'ın şiirlerinde göç, sürgün ve kimlik kaybının bireysel ve kolektif hafıza ile iç içe geçtiği; şiirlerinde kullanılan imgelerin çok katmanlı bir anlam yapısı sunduğu ve Wells'in imge kuramı kategorileriyle örtüştüğü fark edilmiştir. Henry W. Wells'e göre şiirsel imgelerin, okuyucunun zihninde yalnızca tekil anlamlar oluşturmakla kalmadığı aynı zamanda duygusal ve sembolik çağrışımlarla metni derinleştirdiği görülmüştür. el-Cerrâh'ın şiirlerindeki imgelerin duygusal yoğunluk ve geçmişin kaybına dair metaforik anlatımının,

Wells'in metoduna uygun bir şekilde güçlü imgesel bağlamlar oluşturduğu tespit edilmiştir. Söz konusu metodun öngördüğü kategoriler kapsamında şairin okurun zihninde yalnızca bir manzara çizmediği, semboller oluşturmadığı aynı zamanda bir ruh hâlini, tarihsel bir kaybı ve varoluşsal bir sorgulamayı da estetik bir biçimde aktardığı görülmüştür. Özellikle Savt/Ses imgesinin şiirlere sadece bir başlık olarak öngörülmediği onunla farklı temalar vurgulanarak bir tahayyülün aksiyona dönüştürüldüğü fark edilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma göstermektedir ki modern Arap şiiri, geleneksel anlatım kalıplarını kırarak metafor, sembol ve mitolojik göndermeler aracılığıyla yeni bir estetik anlayış geliştirmiştir. Özellikle el-Cerrâh'ın şiirleri, imgesel anlatımı derinleştirerek bireysel varoluşu ve toplumsal kırılmaları aynı metin içinde birleştiren özgün bir poetik evren sunmaktadır. Bu çalışmada, Henry W. Wells'in şiir imgesi kuramı Arap şiirine uygulanarak, el-Cerrâh'ın poetikasına yönelik önemli sonuçlar elde edilmiştir. Şairin eserlerinde, Expansive Image (Yaygın İmge), Sunken Image (Batık İmge), Radical Image (Radikal İmge) ve Intensive Image (Yoğun İmge) türlerinin belirgin bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu araştırma, modern Arap şiirinin imge merkezli çözümlemesine ilişkin literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmuş ve alana özgün katkı sunmuştur. Özellikle çalışma, Henry W. Wells'in imge kuramının Arap edebiyatına uygulanabilirliğini göstererek yeni bir yöntemsel açılım sağlamıştır. Böylece, Arap edebiyatı çalışmalarının kuramsal yaklaşımlar ışığında yeniden değerlendirilmesine imkân tanımıştır. Gelecekte gerçekleştirilecek araştırmaların, modern Arap şiirinde metinlerarasılık, mitolojik göndermeler ve kolektif hafıza bağlamında imge kullanımını derinlemesine incelemesi, alanın daha da zenginleşmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca Wells'in kuramsal çerçevesinin farklı Arap şairlerine uygulanmasıyla Arap şiirinin dönüşümünün daha geniş bir perspektiften değerlendirme fırsatı sunacağı aşikârdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/Reference

- Al-Ghadeer, Moneera. *Desert Voices: Bedouin Women's Poetry in Saudi Arabia*. New York: Tauris Academic Studies, 2009.
- Bayram, Encümen ve Yasin Pişgin. "Muhammed Abdulhalim Abdullah'ın Romanlarında Âyet ve Hadis Bağlamında Metinlerarasılık." *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 15, (2022): 335-59.
- Birsaygılı Mut, Peren. "Nuri el-Cerrah'la Söyleşi." Erişim 13 Mart 2025. <https://edebistan.com/soylesiler/nuri-el-cerrah-la-soylesi>.
- Cerrâh, Nûrî el-. *Kâribun İlâ Lisbûs*. Milano: el-Mutavassit, 2016.
- Cerrâh, Nûrî el-. "Kâribun ilâ Lisbûs". *el-Cedîd* 13, (2016): 24-32.
- Sperber, Dan ve Dierdre Wilson. *Relevance Communication and Cognition*. London: Harvard University Press, 1986.
- Gümüş, Hicran. "Arketipsel Eleştirinin Temel Kaynakları." *GAB Akademi* 1, no. 1 (2021): 134-48.
- Hazer, Gülsemin. "Munis Faik Ozansoy'un Şiirinde Sembol ve İmge." *Turkish Studies International Periodical For The Languages* 8, no. 9 (2013): 1699-1714.
- Kaplan, Hale. "En trajik göç şiiri: Midilli... Ağaca bağlanan dilekler, kıyıya vuran cesetler." *Star.com.tr*. Erişim 15 Mart 2025. <https://www.star.com.tr/acik-gorus/en-trajik-goc-siiri-midilli-agaca-baglanan-dilekler-kiiyiya-vuran-cesetler-haber-1620586/>.
- Karataş, Turan. *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları, 2001.
- Kazan, Ramazan. "Arap Edebiyatında Serbest Şiirin İlk Örneklerinden: Bedr Şâkir Es-Seyyâb'ın 'Unşûdetu'l-Matar /Yağmurun Türküsü' Adlı Şiiri." *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34, (2015): 47-74.
- Mohammad, Majed Haj. "Eseru'l-lucûi fı'l-edebi'l-'Arabiyyi'l-mu'âsir el-me'sâtu's-Sûriyye." *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11, no. 24 (2020): 260-80.
- Motava, Hesham ve Senem Ceylan. "Üç Kültür, Tek İmge: Arapça, Türkçe ve Almanca Kısa Öykülerde Anne Karakteri." *Istanbul Journal of Arabic Studies* 7, no. 2 (2024): 169-88.
- Özdemir, Emin. *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2018.
- Özendiren, Rasim. *Yazı, İmge ve Gerçeklik: Denemeler*. 4. bs. İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.
- Özot, Gamze Somuncuoğlu. "İmge Ormanından Matrise Sözcükten Anlama Şiir Dilinin Aurası." *Erciyes Akademi* 35, no. 1 (2021): 235-44.

- Riffaterre, Michael. *Semiotics of Poetry*. United States of America: Indiana University Press Bloomington, 1978.
- Sartre, Jean Paul. *İmgelem*. 2. bs. İstanbul: İthaki Yayınları, 2009.
- Suçin, Mehmet Hakkı. *Midilli'ye Açılan Tekne*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2019.
- Susam, Asuman ve Duygu Kankaytsın. *İncelikler Tarihi: Gülten Akın Şiiri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2022.
- Şahin, Mehmet. “Mehmet Akif’te Firavun İmgesi: ‘Firavun ile Yüz Yüze’ Şiiri Analizi.” *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 9, no. 1 (2025): 479-98.
- Şarkavî, Ebu’l-Yezîd eş-. *Tahavvulâtü’ş-şi’riyyeti’l-’Arabiyye/Kasîdetu’n-nasr*. Mısır: Vekâletu’s-Sahâfeti’l-’Arabiyye, 2023.
- Tolan, Muhammet Bilal. “Sürgün Şair Nûri el-Cerrâh’ın Şiirlerinde Bir Sığınak Olarak Mitolojik Öğeler.” *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi*, Özel Sayı (2023): 232-41.
- Wells, Henry W. *Poetic Imagery Illustrated from Elizabethan Literature*. New York: Russell and Russell, 1961.
- Yıkılmış, Sezergül. “Türkçede Sezdirim: Duvar Yazıları Örneği.” *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 1, Özel Sayı (2023): 371-90.
- Yıldırım, Muhammed. “Nuri El-Cerrâh’ın Şiirlerinde Metinlerarasılık.” Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, 2022.
- Yılmaz, Sezer ve Senem Ceylan, “Küçük Bir Ayrıntı Romanında Ayrıntı Motifler,” *Doğu Dilleri ve Edebiyatlarında İmgeler ve Motifler* içinde, Editör Serpil Koç. İstanbul: Demavend Yayınları, 2022.